

КЛУБИ ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНОЇ ДРУЖБИ ЯК ОСЕРЕДКИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ В КОЛИШНЬОМУ СРСР

У статті розглянуто основні аспекти формування творчої особистості в умовах діяльності клубів інтернаціональної дружби в колишньому СРСР; висвітлено досвід радянських клубів інтернаціональної дружби, який є ціннісною скарбницею з питань розвитку національного й інтернаціонального виховання сучасної молоді.

Ключові слова: клуб інтернаціональної дружби, творча особистість, національне виховання, інтернаціональне виховання.

Сьогодні в умовах розвитку та розширення міжнародного інформаційного, культурного й економічного обміну та співпраці постає питання формування особистості нового покоління, нового “формату”, яка буде прагнути розуміти та поважати інші культури та народи, матиме здатність ефективно й нестандартно вирішувати нові життєві проблеми, робити свій внесок у налагодження міжкультурних зв’язків.

Саме тому в умовах зростаючого соціально-економічного й інформаційного взаємозв’язку народів і держав людство знову приходять до розуміння необхідності об’єднання людей, ствердження культури миру як основної суспільної цінності.

У зв’язку із цим особливої актуальності набуває розробка нових методів у вихованні та введення накопиченого досвіду в повсякденну діяльність сучасних навчальних закладів.

Слід відзначити й той факт, що сучасні політики неодноразово підкреслюють вдалий крок радянської влади у створенні певної субстанції, яка опинилась над міжнаціональними та міжконфесійними відносинами, тобто соціалістичної ідеї. На відміну від радянських часів, сучасна молодь не відчуває належності до свого народу. І саме це питання є актуальним і вимагає подальшого вирішення [7]. Ось чому сучасні науковці стверджують, що для укріплення держави головним завданням є спільні дії з виховання молоді у повазі до своєї Батьківщини, незалежно від національної чи релігійної належності.

Вивчення та переосмислення позитивного досвіду з інтернаціонального виховання учнів, який був накопичений вітчизняною освітою у минулому сторіччі, може стати у пригоді при вирішенні цього завдання.

За радянських часів існувала продумана та відпрацьована система інтернаціонального виховання, яка була заснована на цінності дружби та взаємоповаги. Дослідники досить широко вивчали питання формування активної особистості в досвіді радянської школи (І. Верба, Л. Куц), діяльність і рух дитячих громадських організацій (К. Вощенко, Є. Мальцева) тощо. Звідси випливає *мета статті* – підкреслити роль клубів інтернаціональної дружби як осередків формування творчої особистості в колишньому СРСР.

Як відзначає Л. Куц, інтернаціональне виховання покоління, що підрастає, розглядалось як один із найважливіших напрямів у роботі школи та позашкільних закладів. Організована діяльність (спілкування, взаємодопомога, спільні справи) була пов'язана з реальним суспільно-політичним життям країни та світу. У системі інтернаціонального виховання здійснювалась єдність навчальної та позашкільної виховної роботи. У позакласній і позашкільній роботі з інтернаціонального виховання використовувались знання, уміння та навички, які були отримані учнями на уроках. Цілісність роботи забезпечувалась тим, що її зміст, засоби та методи були об'єднані єдиною метою. Такий підхід реалізовував принцип наступності між різними віковими ступенями освіти, між навчальною та позашкільною діяльністю [6, с. 59]. Важливим щаблем у досягненні кінцевої мети також була й робота та підготовка педагогів і керівників клубів, які відвідували семінари, курси, конференції тощо.

У 60–80-ті рр. ХХ ст. загальноосвітня школа постійно та послідовно займалась патріотичним та інтернаціональним вихованням молоді. Найбільших можливостей для розвитку особистості в цілому давала різноманітна за формою та цікава за змістом позашкільна діяльність: суспільна праця та спорт, клуби та спілки, туризм та ігри слугували формуванню цих якостей і відповідного досвіду поведінки. Радянський Союз був багатонаціональною державою; дітей виховували у рівноправності всіх націй. Тому на перший план виступали дружба дітей різних національностей, які проживали на території Радянського Союзу, взаємний обмін досвідом суспільно корисної праці, культурні зв'язки допомагали інтернаціональному вихованню, духовному розвитку молоді [2].

Однією із найбільш ефективних ланок роботи була діяльність клубів інтернаціональної дружби (особливо це стосувалось навчальних закладів із поглибленим вивченням іноземних мов). На противагу офіційній лінії відносин між країнами, справу таких клубів вважали народною дипломатією, яка, в свою чергу, будувала відносини на дружбі, спільності інтересів, зустрічах як дітей, так і дорослих, проведенні спільних заходів. Процес створення клубів інтернаціональної дружби відбувався поступово. Часто подібна народна дипломатія виявляється більш ефективною за спілкування на офіційному рівні.

Клуби інтернаціональної дружби в колишньому СРСР – це добровільна спільнота, яка існувала практично при всіх навчальних закладах і палацах піонерів, метою якої були як контакти з однолітками в межах Радянського Союзу, так і за його кордонами. Керівниками та кураторами таких клубів, як правило, були вчителі іноземних мов [3].

Клуби інтернаціональної дружби систематично проводили заходи, які у доступній формі допомагали зрозуміти національну політику Батьківщини, знайомили із країнами соціалістичної співдружності, розкривали, що несе в собі імперіалізм, расова дискримінація, порушення свободи та прав людини [4, с. 120].

Вивчення діяльності клубів інтернаціональної дружби дає можливість стверджувати, що вони дійсно були осередком інтернаціонального виховання, за допомогою якого розроблялись різноманітні форми роботи, що давало змогу жити яскравим та змістовним життям і вирішувати тим самим завдання інтернаціонального виховання. Такі клуби організовували листування з учнівською молоддю братніх республік та іноземних країн, обмін досвідом, вивчення економіки, культури та демократичних традицій народів [2].

Члени клубу проводили заочні екскурсії та подорожі, вечори, присвячені дружнім відносинам, виставки, велопробіги, походи історичними місцями, створювали бюлетні, літературні календарі, збирали різні документи та матеріали краєзнавчого характеру, які згодом ставали експонатами шкільних музеїв, тощо.

Вітчизняні науковці підкреслюють, що в інтернаціональному вихованні дуже важливо, щоб дитина з раннього віку відчула товариський зв'язок зі світом. Загальноосвітня школа чимало робила, щоб ознайомити дітей із життям у різних країнах світу. Із цією метою використовувались матеріали із дитячих журналів і газет, організовувались інтернаціональні вечори, відвідування міжнародних виставок, зустрічі з людьми, які побували за кордоном, тощо.

Тижні дружби, фестивалі, свята, олімпіади, табори (робота з інтернаціонального виховання не припинялась навіть влітку) – це все нові форми роботи, які об'єднували молодь усього світу, закликали плекати та примножувати традиції свого народу.

Критеріями ефективності та важливим засобом у вихованні залишалася суспільно корисна діяльність, направлена на благо колективу та суспільства. Саме в суспільно корисній праці формувались моральні якості, накопичувався особистий моральний досвід, знання перетворювались на переконання, виховувалось почуття колективізму, наполегливість, завзятість, уміння доводити все до кінця та долати труднощі [2].

На сучасному етапі розвитку суспільства науковці припускаються думки, що міжнародна дружба в СРСР була ні чим іншим, як ідеалогічним міфом, результатом блискучої пропаганди. Існував інститут, який забезпечував відносну ізольованість народностей, а відповідно, стабільність у національній сфері. Секрет гарних сусідських відносин полягав у тому, що народи СРСР практично не конкурували між собою [8].

Залучаючи дітей до участі в подібних інтернаціональних спілках і клубах, влада намагалась впливати на політичні погляди своїх опонентів. Так, десятирічна дівчина Саманта Сміт свого часу написала листа колишньому керівнику ЦК КПСС Ю. Андропову, фото якого з Р. Рейганом вона випадково побачила в журналі Time Magazine разом зі статтею про загрозу політиці Радянського Союзу. Після чого Саманта Сміт отримала запрошення приїхати до СРСР, щоб особисто переконатись в дружньому ставленні країни. Таким чином, Саманта Сміт, яка згодом написала книгу

“Подорож до Радянського Союзу”, була першою дитиною – послом доброї волі.

Із візитом у відповідь була обрана дев’ятирічна дівчинка Катя Личова, яка в одному з інтерв’ю висловила думку стосовно дружби дітей усього світу, які згодом, ставши дорослими, ніколи б не воювали зі своїми друзями. То були думки, нав’язані саме ідеями клубів інтернаціональної дружби [1].

У ВНЗ клуби інтернаціональної дружби були більш самостійними та добре організованими організаціями, які діяли при комітетах комсомолу. Очолювали їх, як правило, президенти, яких обирали серед студентів-старшокурсників. Кураторами таких клубів виступали представники відділу міжнародних зв’язків або викладачі кафедри іноземних мов. Метою таких клубів було не тільки листування з іншими ВНЗ, а й безпосередні контакти між студентами різноманітних вишів та обмін делегаціями (організація фестивалів інтернаціональної дружби, студентських конференцій, семінарів на суспільно-політичну тематику тощо).

Із занепадом Радянського Союзу робота клубів інтернаціональної дружби опинилась у складних умовах як на теренах нашої країни, так і за кордоном. Слід зазначити, що дуже мало організацій збереглись до нашого часу (наприклад, створена Д. Картером у 1977 р. Міжнародна громадська організація) [5].

Варто зауважити, що люди в подібних об’єднаннях працювали із власної ініціативи. У багатьох товариствах була проведена реорганізація, саме це і дало їм змогу вижити в скрутний час. Проте залишалось чимало проблем: авторитетні громадські діячі, які могли впливати на міжнародні процеси, виходили зі складу товариств, а отже були втрачені напрацьовані контакти; через нестачу фінансування не стало й приміщень, де проходили збори; товариства залишались без державної підтримки тощо [5]. Тому більшість товариств дружби постали перед необхідністю припинити свою діяльність.

Після занепаду СРСР клуби інтернаціональної дружби припинили своє існування, проте на сучасному етапі не створена гідна альтернатива радянським молодіжним організаціям, які були б здатні захопити й об’єднати спільною ідеєю молодь різних народів [8]. Існує чимало прикладів, коли підлітки, збентежені та обділені увагою як з боку батьків, так і з боку громади, приєднуються до руху, який пропагує націоналістичні ідеї, наприклад, до скінхедів. Підліткам важко розібратись у політичному підґрунті, але подібні угруповання приваблюють ілюзією єдності, залученням до “ідеї”, яка наділяє їх діяльність певним змістом.

Слід відзначити, що в деяких навчальних закладах на теренах колишнього СРСР наприкінці 1990-х – початку 2000-х рр. спостерігається нова хвиля відродження та створення подібних до клубів інтернаціональної дружби дитячих та юнацьких організацій, незалежних клубів студентської молоді, головною метою яких є організація різноманітних культурних заходів (виїзди на природу, дискотеки, фестивалі, ярмарки тощо).

Аналогічні клуби діють сьогодні при навчальних закладах Німеччини, Австрії, Великобританії та інших країнах Західної Європи (головним чином при міжнародних академічних центрах), де вони виступають як місце зустрічі студентів з різних країн, які навчаються в цьому навчальному закладі [3].

Основою роботи клубів інтернаціональної дружби протягом двох десятиріч стає військово-патріотичне виховання. Аналіз діяльності клубів інтернаціональної дружби дає можливість стверджувати, що такі клуби робили життя молоді більш цікавим, сприяли зміцненню засад взаєморозуміння, поваги та відповідальності за світ.

Соціально-економічні перетворення в сучасному суспільстві зумовлюють необхідність формування активної особистості, яка матиме здатність ефективно та нестандартно вирішувати нові життєві проблеми. Суспільство змінилось, і, зокрема, молодь, яка стала більш скептичною та прагматичною, зі своїми власними переконаннями та світоглядом, як результат – на перший план виходять зовсім нові ідеї. Проте очевидна доцільність переосмислення та творчого використання досвіду радянських клубів інтернаціональної дружби в сучасному навчальному закладі.

Висновки. На сучасному етапі необхідно віднайти нові шляхи зацікавлення молоді та залучення її до суспільно-громадської діяльності, необхідно створити нові осередки для ефективного виховання та просвітництва молоді, які будуть виходити за рамки шкільної програми та буденної діяльності, сприяти розвитку креативного мислення та зміцненню інтелектуальних і духовних цінностей. Сьогодні як інструмент у досягненні цієї мети можна розглядати євроклуби, які нагадують роботу клубів інтернаціональної дружби та можуть вважатись їх наступниками. Вони виконують свою унікальну місію в умовах поступової та незворотної інтеграції в європейську спільноту, коли з кожним роком дедалі активніше розвиваються культурні й економічні зв'язки України із країнами Європи. Ось чому в наш складний час, коли існує чимало спільних проблем як економічного, так і політичного характеру, така народна дипломатія набуває значної актуальності.

Список використаної літератури

1. Дети, как инструмент в советской дипломатии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://rubloggers.ru/2010/12/06/deti-kak-instrument-v-sovetskoj-diplomatii.html>.
2. Народное образование в СССР. Воспитание социалистического патриотизма и интернационализма [Электронный ресурс] / под ред. М.А. Прокофьева и др. – М. : Просвещение, 1967. – Режим доступа: <http://www.detskiysad.ru/ped/narod09.html>.
3. Клуб интернациональной дружбы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://stbes2008.ucoz.ru/index/klub_internacionalnoj_druzby_kid/0-41.
4. Книга вожакого / упоряд. А.О. Деркач, Г.П. Чубарова, Л.В. Яшуніна. – К. : Молодь, 1986. – 248 с.
5. Козырева Н. Чем клубы друзей Москвы отличаются от обществ дружбы [Электронный ресурс] / Н. Козырева. – Режим доступа: <http://www.countrumen.ru/izvestia/index.php?pid=mtime&article=118&p=1>.
6. Куц Л.Г. Клубы интернациональной дружбы как центры воспитания в опыте российской школы / Л.Г. Куц // Журнал человек и образование. – Хабаровск : Академи-

ческий вестник Института образования взрослых Российской академии образования. – 2010. – № 2 (23). – С. 58–62.

7. Остапенко А.А. Клуб интернациональной дружбы или межэтнической толерантности? О путях и тупиках отечественного национального воспитания [Электронный ресурс] / А.А. Остапенко. – Режим доступа: http://ost101.narod.ru/KID_NO_11_1.htm.

8. Сафронова М. Дружба народов: национальное наследие СССР и современные реалии [Электронный ресурс] / М. Сафронова. – Режим доступа: http://www.detka-konfetka.ru/articles/family/materinstvo_i_gosudarstvo/1454.html.

Кирпа А.В. Клубы интернациональной дружбы как центр формирования творческой личности в бывшем СССР

В статье рассматриваются основные аспекты формирования творческой личности в условиях деятельности клубов интернациональной дружбы в бывшем СССР; подчеркивается ценный опыт советских клубов интернациональной дружбы в вопросах развития национального и интернационального воспитания современной молодежи.

Ключевые слова: клуб интернациональной дружбы, творческая личность, национальное воспитание, интернациональное воспитание.

Kyrpa A. Teams of international friendship as the center of the formation of the creative person in the former USSR

In the article we are taking into consideration main aspects in creative personality forming while working in clubs of international friendship in former Soviet Union, emphasizing valuable experience of Soviet clubs of international friendship in developing of national and international education of modern youth.

Key words: clubs of international friendship, creative personality, national education, international education.